

РОЗДІЛ VII. АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

УДК 349.42: 347.122

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО ПРАВА Й ОСОБЛИВОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ ЇХНІХ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ ЯК ЕЛЕМЕНТИ ГАЛУЗЕВОГО МЕТОДУ АГРАРНОГО ПРАВА

Чабаненко М.М., к.ю.н., доцент

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
просп. Гагаріна, 26, м. Дніпропетровськ, Україна
amikus@ukr.net*

Статтю присвячено характеристиці галузевого методу аграрного права через характеристику таких його складових, як правове становище суб'єктів аграрного права й особливості встановлення їхніх прав та обов'язків. Зазначено, що правове становище, права й обов'язки суб'єктів аграрних правовідносин формуються з використанням різних прийомів та способів правового регулювання з переважанням диспозитивних, причому вирішальну роль відведено такому способу правового регулювання, як дозвіл.

Ключові слова: система аграрного права, метод аграрного права, способи правового регулювання, суб'єкти аграрного права, права й обов'язки суб'єктів аграрного права.

ПРАВОВОЕ ПОЛОЖЕНИЕ СУБЪЕКТОВ АГРАРНОГО ПРАВА И ОСОБЕННОСТИ УСТАНОВЛЕНИЯ ИХ ПРАВ И ОБЯЗАННОСТЕЙ КАК ЭЛЕМЕНТЫ ОТРАСЛЕВОГО МЕТОДА АГРАРНОГО ПРАВА

Чабаненко Н.Н.

*Днепропетровский государственный университет внутренних дел,
просп. Гагарина, 26, г. Днепропетровск, Украина
amikus@ukr.net*

Статья посвящена характеристике отраслевого метода аграрного права через характеристику таких его составляющих, как правовое положение субъектов аграрного права и особенности установления их прав и обязанностей. Указано, что правовое положение, права и обязанности субъектов аграрных правоотношений формируются с использованием различных приемов и способов правового регулирования с преобладанием диспозитивных, причем решающая роль отведена такому способу правового регулирования, как дозволение.

Ключевые слова: система аграрного права, метод аграрного права, способы правового регулирования, субъекты аграрного права, права и обязанности субъектов аграрного права.

LEGAL POSITION OF SUBJECTS OF AGRARIAN LAW AND PECULIARITIES OF THEIR LEGAL RIGHTS AND DUTIES ESTABLISHMENT AS ELEMENTS OF BRANCH-WISE METHOD OF LEGAL REGULATION OF AGRARIAN LAW

Chabanenko M.M.

*Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, ave. Gagarin, 26, Dnipropetrovsk, Ukraine
amikus@ukr.net*

The paper is devoted to the characteristics of branch-wise method of legal regulation of agrarian law. The named characteristic is provided by means of characteristics of the further elements of the named method: legal position of subjects of agrarian law and peculiarities of their legal rights and duties establishment. In so doing the branch-wise method is considered to be a special, unique transformation of the general method of legal regulation, certain combination of basic and complementary means of legal regulation, of imperative and dispositive ones. In so doing author uses general-theoretical groundworks of law science which concern the elements of branch-wise method of legal regulation. The provisions of actual agrarian legislation are used as empirical material.

The peculiarities of legal personality of agricultural manufacturers – which are the specific subjects of agrarian law – and their certain varieties. Attention is first of all paid to the organizational-legal forms which are specially oriented on functioning in agro-industrial sector (farm enterprise, agricultural cooperatives).

Author draws a conclusion on that the legal position of agricultural manufacturers as subjects of agrarian law is defined by the principle «everything is permitted unless it is prohibited by law». Thereafter a considerable part of agrarian relationships of agricultural manufacturers is regulated on the basis of dispositive method. Such mean of legal regulation as permission is the latter's prominent element.

The peculiarities of agrarian law subjects' legal rights and duties establishment are analyzed. The analysis is provided through such means of legal regulation as prohibition, authoritative order, permission, obliging. It is ascertained that agrarian law subjects' legal rights and duties are established using various means and approaches of legal regulation, including prohibition and authoritative order (which belong to the imperative method) and also permission and obliging (which characterize the dispositive method).

However, permission and obliging are prevailing in regulation of agrarian relationships.

Key words: system of agrarian law, method of agrarian law, means of legal regulation, subjects of agrarian law, subjects' of agrarian law rights and duties.

Під час дослідження методів правового регулювання як системоутворюючих чинників системи аграрного права постає питання співвідношення загальноправового й галузевого методів правового регулювання та тих суттєвих специфічних ознак, що знаходять відображення в галузевому методі правового регулювання аграрних відносин як складові елементи такого методу.

Більшість представників теорії права вважають, що в галузевому методі правового регулювання передусім повинна відображатися специфіка загального становища суб'єктів галузі права [1, с. 134; 2, с. 81; 3, с. 11; 4, с. 105]. С.С. Алексеев зауважує, що метод правового регулювання насичений різноманітними правовими засобами, у тому числі він виражає рівень сталості юридичного регулювання, наявність відомих обмежень або пільг, допустимий рівень активності суб'єктів, грані їхньої правової самостійності [5, с. 375]. Потребує аналізу висловлена О.І. Процевським думка, згідно з якою метод правового регулювання розкривається тільки в характері норм, що визначають співвідношення волі суб'єктів та їхнє правове становище в правовідносинах [4, с. 105]. Він не вважає за необхідне включати у властивості галузевого методу правового регулювання специфіку відповідальності в конкретній галузі. Учений обґрунтовує свою позицію тим, що метод правового регулювання розкривається через характер норм права, а не через форми їх забезпечення. Автор вважає, що досягнення виконання норм права виходить за межі методу, хоча він і становить одну з форм правового впливу на свідомість і волю людей. Тобто метод правового регулювання закладений у диспозиції норми права, а не в її санкції [4, с. 106].

На нашу думку, метод правового регулювання не повинен бути обмежений одним етапом правового регулювання. Як уже зазначалося, вплив на волю суб'єктів здійснює вся норма права, а не диспозиція, гіпотеза або санкція, узяті окремо [6, с. 26].

Отже, до основних ознак галузевого методу правового регулювання варто віднести такі: 1) характер загального правового становища суб'єктів галузі права, тобто сполучення імперативного й диспозитивного способів регулювання під час визначення такого становища; 2) порядок встановлення прав та обов'язків суб'єктів (співвідношення централізованого й децентралізованого правового регулювання, специфіка рівнів правового регулювання суспільних відносин, що входять до предмета конкретної галузі права); 3) специфіка підстав виникнення, зміни та припинення суспільних відносин, що входять до предмета цієї галузі права. Для її розкриття необхідно дослідити специфіку гіпотез відповідних норм галузей права, у яких фіксуються такі підстави, тобто відповідні юридичні факти; 4) специфіка відповідальності за правопорушення за нормами цієї галузі права, точніше, специфіка санкцій, закріплених у нормах цієї галузі права [3, с. 11; 7, с. 345; 8, с. 251; 9, с. 297].

Враховуючи викладене, можна сформулювати таке визначення поняття галузевого методу правового регулювання: це особлива, неповторна трансформація загального методу

правового регулювання, яка полягає в специфічному комплексі основних і додаткових способів правового регулювання, що існують тільки в системі конкретних галузевих правових норм. Цей метод насамперед взаємозумовлений, нерозривно пов'язаний із відповідною групою суспільних відносин – предметом правового регулювання, має відображати такі розпізнавальні юридичні властивості галузі права: сполучення імперативного й диспозитивного способів правового регулювання під час визначення правового становища суб'єктів, порядок формування прав та обов'язків суб'єктів, особливості підстав виникнення, зміни та припинення відповідних суспільних відносин, особливості санкцій, закріплених у нормах цієї галузі права.

Вважаємо, що наведене визначення галузевого методу правового регулювання цілком придатне й для конструювання методу аграрного права.

Метою статті є визначення співвідношення диспозитивного й імперативного методів правового регулювання аграрних відносин на прикладі таких основних ознак галузевого методу правового регулювання, як правове становище суб'єктів аграрного права й особливості встановлення їхніх прав та обов'язків.

Галузевий метод правового регулювання на рівні загальної теорії права й галузевих юридичних наук досліджували, зокрема, такі вчені, як С.С. Алексєєв, Н.О. Багай, А.П. Гетьман, В.П. Жушман, Р.З. Лівшиць, М.І. Матузов, В.С. Нерсєсянц, О.С. Пашков, А.Б. Пешков, О.О. Погрібний, В.Д. Сорокін, Г.К. Толстой, В.Ю. Уркевич, Л.С. Явич, В.Ф. Яковлєв, В.З. Янчук та ін.

Починаючи з характеристики правового становища суб'єктів аграрних правовідносин, зазначимо, що за особливостями правоздатності й виконуваними функціями суб'єкти аграрного господарювання поділяються на три групи. До першої належать засновані на приватній, державній і комунальній формах власності юридичні особи або інші структури, які не мають статусу юридичної особи й головним предметом діяльності яких є виробництво товарної маси продуктів харчування, продовольства й сировини. Ці аграрні формування називаються сільськогосподарськими товаровиробниками. Їх легальні дефініції наведено в ст.1 Закону України «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років» [10], ст.1 Закону України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» [11], п.п.235 п.14.1 ст.14 Податкового кодексу України [12].

Друга група суб'єктів аграрного права представлена підприємницькими структурами, діяльність яких заснована на різних формах власності та організаційно-правових формах, а правосуб'єктність і статутна діяльність спрямовані на забезпечення виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників. До цієї групи належать суб'єкти господарювання, предметом діяльності яких є виконання робіт з агрохімічного, меліоративного, гідромеліоративного, технічного та іншого забезпечення діяльності виробників сільськогосподарської товарної продукції [13, с. 96].

До третьої групи належать підприємницькі структури, правосуб'єктність і статутна діяльність яких спрямовані на надання різноманітних фінансово-кредитних, страхових, комерційних, посередницьких та інших послуг для забезпечення підприємницької діяльності сільськогосподарських товаровиробників. До цієї групи входять банки, кредитні спілки, біржі, страхові компанії, аграрні холдинги тощо.

Найпоширенішою є також класифікація суб'єктів аграрного господарювання залежно від їх організаційно-правових форм. За цим критерієм їх поділяють на сільськогосподарські підприємства (приватні, державні й комунальні), сільськогосподарські кооперативи, господарські товариства й фермерські господарства. Варто зазначити, що відповідно до норм чинного законодавства, зокрема ст.63 Господарського кодексу України, сільськогосподарські кооперативи, господарські товариства й фермерські господарства охоплюються загальним поняттям «підприємство». У зв'язку із цим слушною є пропозиція О.М. Пашенка, згідно з

якою наявністю в аграрному секторі економіки таких суб'єктів господарювання, як державні (комунальні) та приватні сільськогосподарські підприємства, зумовлює потребу окремого визначення поняття «сільськогосподарське підприємство» [14, с. 96-97]. Таке підприємство можна визначити як самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади, органом місцевого самоврядування або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб систематичним здійсненням виробничої, науково-дослідницької, торговельної, іншої господарської діяльності в аграрному секторі економіки в порядку, передбаченому чинним законодавством України. Відтак створення цих підприємств регулюється на основі дозвільного методу.

Найпоширенішими в аграрному секторі економіки є фермерські господарства, господарські товариства й сільськогосподарські кооперативи. Усі вони створюються за волевиявленням осіб на підставі відповідних приписів аграрного законодавства України.

Так, фермерське господарство, відповідно до ст.1 Закону України «Про фермерське господарство» [15], є формою підприємницької діяльності громадян зі створенням юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, переробляти й реалізовувати її з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для його ведення. Особливості правового статусу фермерських господарств полягають в такому: а) членство в них засновується винятково на родинних та (або) сімейних зв'язках; б) майно фермерського господарства належить йому на праві власності; в) фермерське господарство може бути створено однією особою чи декількома особами; г) право на створення господарства має тільки дієздатний громадянин України, який досяг 18-річного віку тощо.

Господарськими товариствами є підприємства або інші суб'єкти господарювання, створені юридичними особами та (або) громадянами шляхом об'єднання їхнього майна та участі в підприємницькій діяльності товариства з метою отримання прибутку. Основними кваліфікуючими ознаками господарських товариств є такі: а) недержавна або державна форма власності; б) наявність відносин участі (інвестування); в) обов'язкове об'єднання учасниками (акціонерами) своїх капіталів (майнових внесків); г) не обов'язковість особистої трудової участі акціонерів (учасників) у діяльності господарського товариства; д) управління й контроль, який здійснюється учасниками (акціонерами), залежить від розміру їхньої частки в статутному капіталі товариства; е) наявність інституту права на дивіденди тощо. Діяльність господарських товариств в аграрному секторі економіки регламентується Цивільним кодексом України й Господарським кодексом України, Законом України «Про господарські товариства» [16], Законом України «Про акціонерні товариства» [17] тощо.

Згідно зі ст.1 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» [18] сільськогосподарським кооперативом є юридична особа, утворена фізичними та (або) юридичними особами, які є виробниками сільськогосподарської продукції, що добровільно об'єдналися на основі членства для провадження спільної господарської й іншої діяльності, пов'язаної з виробництвом, переробкою, зберіганням, збутом, продажем продукції рослинництва, тваринництва, лісівництва чи рибництва, постачанням засобів виробництва й матеріально-технічних ресурсів членам цього кооперативу, наданням їм послуг із метою задоволення економічних, соціальних та інших потреб на засадах самоврядування. Сільськогосподарські кооперативи відрізняються від інших суб'єктів аграрного права такими характеристиками: 1) недержавна форма власності; 2) наявність відносин членства; 3) здійснення управління справами кооперативу за принципом «один член – один голос»; 4) обов'язкова участь (особиста трудова – у виробничих кооперативах, участь у господарських операціях – в обслуговуючих) членів у діяльності кооперативу; 5) об'єднання членами своїх майнових пайових внесків; 6) наявність інституту кооперативних виплат і виплат на паї тощо.

Викладене дає змогу зробити висновок про те, що оскільки правове становище сільськогосподарських товаровиробників як суб'єктів аграрних відносин визначається принципом «дозволено все, що не заборонено законом», то значна частина аграрних відносин, у яких учасниками є аграрні товаровиробники, регулюються на підставі диспозитивного методу, у якому вирішальну роль відведено такому способу правового регулювання, як дозвіл.

Щодо способів формування прав та обов'язків суб'єктів аграрних правовідносин зазначимо, що змістом будь-яких правовідносин, у тому числі й аграрних, є права й обов'язки їхніх учасників. Права та обов'язки суб'єктів правовідносин взаємозалежні й взаємозумовлені. Тому характеристика прав одного контрагента, як правило, означає й характеристику відповідних обов'язків іншої сторони [14, с. 89-90]. Більшість аграрних правовідносин за своєю юридичною природою такі, що кожен з учасників одночасно має права й обов'язки, за яких сторони взаємно правомочні й правозобов'язані. Їхні права й обов'язки забезпечуються й регулюються одне через одного.

При цьому метод правового регулювання аграрних відносин проявляється й у специфічних особливостях формування змісту правовідносин. Так, С.С. Алексєєв зазначає, що найбільш важливим показником у цьому плані є сутність і характер участі суб'єктів правовідносин у формуванні їхнього змісту (чи визначається воно безпосередньо нормами права, адміністративним актом, угодою сторін тощо) [1, с. 134].

Нас цікавлять способи правового регулювання, які найбільш притаманні аграрному праву. Отже, серед імперативних способів розглянемо такі його види, як заборона або владнаний наказ, а серед диспозитивних – дозвільний і зобов'язальний.

Дослідження способів формування суб'єктивних прав та обов'язків в аграрних правовідносинах свідчать про те, що вони досить різноманітні. Так, у деяких випадках зміст аграрних правовідносин визначається за допомогою зобов'язальних приписів, заборони й позитивного зобов'язання.

Наприклад, Законом України «Про фермерське господарство» закріплено права фермерського господарства та його членів. Згідно зі ст.14 цього закону фермерське господарство та його члени мають право: а) продавати або іншим способом відчужувати земельну ділянку, передавати її в оренду, заставу, спадщину; б) самостійно господарювати на землі; в) власності на посіви й насадження сільськогосподарських та інших культур, на вироблену сільськогосподарську продукцію; г) на відшкодування збитків; ґ) споруджувати житлові будинки, господарські будівлі та споруди; д) реалізовувати вироблену сільськогосподарську продукцію на вітчизняних ринках і поставляти на експорт тощо.

Законодавством закріплено також обов'язки фермерського господарства та його членів. Так, згідно зі ст.15 зазначеного закону фермерські господарства, у власності яких є земельні ділянки, надані їм для ведення фермерського господарства, мають низку обов'язків, пов'язаних із володінням такою земельною ділянкою.

Згідно зі ст.7 Закону України «Про особисте селянське господарство» [19] держава встановлює права й обов'язки членів особистого селянського господарства.

Треба зазначити, що вищенаведені конкретні норми згаданих спеціальних аграрних законів закріплюють права й обов'язки суб'єктів аграрних правовідносин. Цими правами й обов'язками суб'єкти аграрних правовідносин наділяються у зв'язку з тим, що вони виступають аграрними товаровиробниками.

Законодавець аналогічним способом використовує й спосіб заборони щодо формування змісту аграрних правовідносин. Цим способом попереджаються небажані дії (проступки) учасників аграрних правовідносин.

Зокрема, згідно зі ст.17 Закону України «Про насіння і садивний матеріал» [20] усі партії насіння й садивного матеріалу повинні супроводжуватися сертифікатами: насіння – сертифікатом на насіння, що засвідчує сортові та посівні якості; садивний матеріал – сертифікатом, який засвідчує походження, санітарний стан і товарну якість садивного матеріалу. Використання для сівби (посадки) насіння та (або) садивного матеріалу, яке не має відповідного сертифіката, забороняється.

Також забороняються ввезення на митну територію України (крім дослідних партій, що використовуються для державних випробувань та наукових досліджень), виробництво (крім виробництва для експорту та виробництва дослідних партій, що використовуються для державних випробувань, науково-технологічних досліджень і випробувань), торгівля, застосування та рекламування пестицидів і агрохімікатів до їх державної реєстрації (ст.4 Закону України «Про пестициди і агрохімікати» [21]).

Можна навести й такі приклади заборон в аграрних правовідносинах. Згідно зі ст.ст.16-2 та 19 Закону України «Про захист рослин» [22] ввезення на територію України засобів захисту рослин, що не пройшли процес визначення якісних показників, забороняється. Використання спеціалістів із захисту рослин для виконання робіт, не пов'язаних із захистом рослин, забороняється, якщо інше не передбачено законами України.

Варто вказати, що в цілому роль заборони в регулюванні аграрних відносин є незначною. Це можна пояснити тим, що їх регулювання, згідно із загальним правилом, є дозвільним і будується за таким принципом: дозволено те, що прямо не заборонено [23, с. 46].

Ще одним способом правового регулювання, у тому числі й аграрних відносин, є спосіб припису (владного наказу), або субординації. Він притаманний відносинам, у яких наявна влада й підкорення.

Цей спосіб формування суб'єктивних прав і забезпечення виконання юридичних обов'язків має багато варіантів конкретного прояву. Управлінські відносини різноманітні за змістом і складні за своєю структурою. Характерною ознакою цього способу правового регулювання є те, що він являє собою форму взаємовідносин органів влади й управління з галузями народного господарства, що підлягають управлінню, і забезпечує координацію та єдність дій власників суб'єктивних прав та обов'язків в організаційно-управлінських відносинах. Цей спосіб правового регулювання може виражатися через декілька прийомів правового регулювання: прийом владного наказу й прийом субординації.

У галузі аграрних відносин це може бути, наприклад, припис Державної ветеринарної та фітосанітарної служби України щодо обмеження, заборони або припинення господарської діяльності юридичних і фізичних осіб у разі порушення ними ветеринарно-санітарних вимог законодавства, якщо такі порушення можуть спричинити безпосередню загрозу життю та (або) здоров'ю людей і тварин у разі порушення ними вимог технології та нормативно-правових актів із питань карантину та захисту рослин, що можуть спричинити загрозу життю та здоров'ю людей та довікллю (п.6 Положення про Державну ветеринарну та фітосанітарну службу України [24]).

З владними наказами й заборонами межує прийом позитивного зобов'язання. Позитивне зобов'язання характеризується тим, що органи державної влади спонукають до активної позитивної діяльності суб'єктів господарювання шляхом установлення для них обов'язку. Так, Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з торгівлі племінними (генетичними) ресурсами, проведення генетичної експертизи походження й аномалій тварин (далі – Ліцензійні умови) [25] передбачають, що названу діяльність можуть провадити суб'єкти племінної справи у тваринництві – власники племінних (генетичних) ресурсів із відповідним статусом за наявності відповідної матеріально-технічної бази та за умови виконання ними організаційних, спеціальних, технологічних і кваліфікаційних вимог. На підтвердження зазначеного надається відомість про наявність атестата про присвоєння

суб'єкту господарської діяльності статусу суб'єкта племінної справи у тваринництві, власних або орендованих приміщень, необхідних для провадження відповідного виду господарської діяльності, матеріально-технічної бази, необхідної для провадження відповідного виду господарської діяльності (п.1.8 Ліцензійних умов).

Викладене дозволяє зробити висновок, що права й обов'язки суб'єктів аграрних правовідносин формуються з використанням різних прийомів і способів правового регулювання: заборона або владний наказ (що належать до імперативних способів), дозвіл і позитивне зобов'язання (характеризують диспозитивний спосіб). Проте під час регламентування аграрних відносин переважають такі способи, як дозвіл і позитивне зобов'язання, що є складником диспозитивного методу правового регулювання суспільних аграрних відносин.

Оскільки правове становище сільськогосподарських товаровиробників як суб'єктів аграрних відносин визначається принципом «дозволено все, що не заборонено законом», то значна частина аграрних відносин, у яких учасниками є аграрні товаровиробники, регулюється на підставі диспозитивного методу, у якому вирішальну роль відведено такому способу правового регулювання, як дозвіл.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев С.С. Проблемы теории права : курс лекций : в 2 т. / С.С. Алексеев. – Свердловск : Изд-во Свердл. юрид. ин-та, 1972. – Т. 1 : Основные вопросы общей теории социалистического права. – 1972. – 396 с.
2. Яковлев В.Ф. Сущность и основные черты гражданско-правового метода регулирования общественных отношений / В.Ф. Яковлев // Правоведение. – 1972. – № 6. – С. 81-0.
3. Нургалиева Е.Н. Метод правового регулирования общественно-трудовых отношений : автореф. дис. на соиск. науч. степе. канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 «Трудовое право ; право социального обеспечения» / Е.Н. Нургалиева ; Ленинградский государственный университет имени А.А. Жданова. – Л., 1979. – 16 с.
4. Процевский А.И. Метод правового регулирования трудовых отношений / А.И. Процевский. – М. : Юридическая литература, 1972. – 288 с.
5. Алексеев С.С. Право. Азбука. Теория. Философия. Опыт комплексного исследования / С.С. Алексеев. – М. : Статут, 1999. – 712 с.
6. Чабаненко М.М. Методи правового регулювання аграрних відносин : монографія / М.М. Чабаненко. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2010. – 172 с.
7. Вопленко Н.Н. Система права / Н.Н. Вопленко // Общая теория права : [курс лекций] / под общ. ред. В.К. Бабаева. – Нижний Новгород : Изд-во Нижегород. ВШ МВД РФ, 1993. – С. 339–353.
8. Лазарев В.В. Теория государства и права : учебник для вузов / В.В. Лазарев, С.В. Липень. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Спарк, 2000. – 511 с.
9. Глущенко В.В. Теория государства и права : системно-управленческий подход / В.В. Глущенко. – М. : ООО НПЦ «Крылья», 2000. – 396 с.
10. Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років : Закон України від 18 січня 2001 р. № 2238-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 11. – Ст. 52.
11. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою : Закон України від 9 лютого 2012 р. № 4391-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 41. – Ст. 491.

12. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI // Офіційний вісник України. – 2010. – № 92. – Ч. 1. – Ст. 3248.
13. Аграрне право України : підручник / В.З. Янчук, В.І. Андрейцев, С.Ф. Василюк та ін. ; за ред. В.З. Янчука. – 2-е вид., перероб. та доп. – К. : Юрінком Інтер, 2000. – 720 с.
14. Аграрне право України : підручник / Н.О. Багай, Л.О. Бондар, В.К. Гуревський та ін. ; за ред. О.О. Погрібного. – К. : Істина, 2004. – 448 с.
15. Про фермерське господарство : Закон України від 19 червня 2003 р. № 973-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 45. – Ст. 363.
16. Про господарські товариства : Закон України від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – Ст. 682.
17. Про акціонерні товариства : Закон України від 17 вересня 2008 р. № 514-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 50–51. – Ст. 384.
18. Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України від 17 липня 1997 р. № 469/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 39. – Ст. 261.
19. Про особисте селянське господарство : Закон України від 15 травня 2003 р. № 742-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 29. – Ст. 232.
20. Про насіння і садивний матеріал : Закон України від 26 грудня 2002 р. № 411-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 13. – Ст. 92.
21. Про пестициди і агрохімікати : Закон України від 2 березня 1995 р. № 86/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 14. – Ст. 91.
22. Про захист рослин : Закон України від 14 жовтня 1998 р. № 180-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 50–51. – Ст. 310.
23. Алексеев С.С. Правовые запреты в структуре советского права / С.С. Алексеев // Правоведение. – 1973. – № 5. – С. 43–51.
24. Про затвердження Положення про Державну ветеринарну та фітосанітарну службу України : Указ Президента України від 13 квітня 2011 р. № 464/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 29. – Ст. 1270.
25. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з торгівлі племінними (генетичними) ресурсами, проведення генетичної експертизи походження та аномалій тварин : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 1 жовтня 2012 р. № 589 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 83. – Ст. 3366.

REFERENCES

1. Alekseev S.S. *Problemy teorii prava : course lekcij* [Problems of the theory of law : course of lectures] : in 2 vol. – Vol. 1 : Osnovnye voprosy obshchey teorii socialisticheskogo prava / S.S. Alekseev. – Sverdlovsk, 1972. – 396 p.
2. Yakovlev V.F. “The essence and the main features of the civil-law method of regulation of public relations” / V.F. Yakovlev // *Pravovedenie*. – 1972. – № 6. – P. 81-90.
3. Nurgalieva E.N. “Method of legal regulation of social and labor relations” : abstract of thesis for the degree of candidate of law sciences : major 12.00.05 «Labour Law ; Social Security Law» / E.N. Nurgalieva. – Leningrad 1979. – 16 p.
4. Procevskiy A.I. *Method pravovogo regulirovaniya trudovykh otnosheniy* / A.I. Procevskiy. – Moscow : Yuridicheskaya literatura., 1972. – 288 p.

5. Alekseev S.S. *Pravo : Azbuka : Teoriya : Filosofiya : Opyt kompleksnogo issledovaniya* [Law. Hornbook. Theory. Philosophy. Experience of complex research] / S.S. Alekseev. – Moscow : Statut, 1999. – 712 p.
6. Chabanenko M.M. *Metodi pravovogo reguluvannya agrarnikh vidnosin : monografiya* [Methods of regulation of agrarian relations : monograph] / M.M. Chabanenko. – Dnipropetrovsk : Dnepropetrovsk state university of internal affairs, 2010. – 172 p.
7. Voplenko N.N. “System of law” / N.N. Voplenko // *Obschaya teoriya prava. Course of lekciy.* – Nizhniy Novgorod : Izd-vo Nizhegor. VSH MVD RF, 1993. – P. 339-353.
8. Lazarev V.V. *Teoriya hosudarstva i prava : uchebnik dlya vuzov* [Theory of state and law : textbook] / V.V. Lazarev, S.V. Lipen'. – 2th edition, corrected and complemented. – Moscow : Spark, 2000. – 511 p.
9. Gluschenko V.V. *Teoriya hosudarstva i prava : sistemno-upravlencheskiy podkhod* [Theory of state and law : system-management approach] / V.V. Gluschenko. – Moscow : LTD NPC «Kryl'ya», 2000. – 396 p.
10. “On Stimulation of Agricultural Development in 2001-2004” : Law of Ukraine of 18.01.2001 № 2238-III // *Vidomosti Verkhovnoy Radi Ukraine.* – 2001. – № 11. – Art. 52.
11. “On Specifics of State-Supported Insurance of Agricultural Products” : Law of Ukraine of 09.02.2012 № 4391-VI // *Vidomosti Verkhovnoy Radi Ukraine.* – 2012. – № 41. – Art. 491.
12. “Tax Code” of Ukraine 02.12.2010 № 2755-VI // *Oficiyniy visnik Ukraine.* – 2010. – № 92. – Part 1. – Art. 3248.
13. *Agrarne pravo Ukrainy : pidruch.* [Agricultural Law of Ukraine : textbook] / V.Z. Yanchuk, V.I. Andreycev, S.F. Vasilyuk et al. – 2th edition, corrected and complemented. – Kyiv : Yurinkom Inter, 2000. – 720 p.
14. *Agrarne pravo Ukrainy : pidruch.* [Agrarian law of Ukraine : textbook for students] / N.O. Bagay, L.O. Bondar, V.K. Gurevskiy et al / after a release O.O. Pogribniy. – Kyiv : Istina, 2004. – 448 p.
15. “On Farming Enterprise” : Law of Ukraine of 19.06.2003 № 973-IV // *Vidomosti Verkhovnoy Radi Ukraine.* – 2003. – № 45. – Art. 363.
16. “On Business Associations” : Law of Ukraine 19.09.1991 № 1576-XII // *Vidomosti Verkhovnoy Radi Ukraine.* – 1991. – № 49. – Art. 682.
17. “On Joint Stock Companies” : Law of Ukraine of 17.09.2008 № 514-VI // *Vidomosti Verkhovnoy Radi Ukraine.* – 2008. – № 50-51. – Art. 384.
18. “On Agricultural Cooperation” : Law of Ukraine of 17.07.1997 № 469/97-BP // *Vidomosti Verkhovnoy Radi Ukraine.* – 1997. – № 39. – Art. 261.
19. “On Individual Farm” : Law of Ukraine of 15.05.2003 № 742-IV // *Vidomosti Verkhovnoy Radi Ukraine.* – 2003. – № 29. – Art. 232.
20. “On Seeds and Planting Stock” : Law of Ukraine of 26.12.2002 № 411-IV // *Vidomosti Verkhovnoy Radi Ukraine.* – 2003. – № 13. – Art. 92.
21. “On Pesticides and Agrochemicals” : Law of Ukraine of 02.03.1995 № 86/95-BP // *Vidomosti Verkhovnoy Radi Ukraine.* – 1995. – № 14. – Art. 91.
22. “On Plant Protection” : Law of Ukraine of 14.10.1998 № 180-XIV // *Vidomosti Verkhovnoy Radi Ukraine.* – 1998. – № 50-51. – Art. 310.
23. Alekseev S.S. “Legal prohibitions in the structure of Soviet law” / S.S. Alekseev // *Pravovedenie.* – 1973. – №5. – P. 43-51.

24. "On approval of the Provision on the State Veterinary and Phytosanitary Service of Ukraine", Decree of the President of Ukraine of 13.04.2011 № 464/2011 // *Ofitsiyniy visnik Ukraine*. – 2011. – № 29. – Art. 1270.
25. "On approval of the License conditions for the business of trading in brood (genetic) resources, genetic examination of the origin and animal anomalies" : Order of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine of 01.10.2012 № 589 // *Ofitsiyniy visnik Ukraine*. – 2012. – № 83. – Art. 3366.

УДК 349.6: 502.211: 582

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ОБ'ЄКТІВ РОСЛИННОГО СВІТУ, ЗАНЕСЕНИХ ДО ЗЕЛЕНОЇ КНИГИ УКРАЇНИ

Кім Г.А., здобувач

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, Україна
annushkakim@yandex.ru*

У статті в систематизованому вигляді подається аналіз правової основи, присвяченої регулюванню відносин з охорони природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України. З'ясовується питання об'єктного складу відповідних правовідносин. Визначаються правові заходи щодо охорони цих об'єктів рослинного світу. На основі вивчення відповідних нормативних актів і напрацювань науковців у досліджуваній сфері пропонується класифікація правових охоронних заходів у цій генезі. Сформульовано концептуальні положення, обґрунтовано нові рекомендації й висновки щодо досліджуваних питань.

Ключові слова: рослинний світ, природні рослинні угруповання, Зелена книга України, флористичне законодавство, правова охорона об'єктів рослинного світу.

ПРАВОВЫЕ ПРОБЛЕМЫ ОХРАНЫ ОБЪЕКТОВ РАСТИТЕЛЬНОГО МИРА, ЗАНЕСЕННЫХ В ЗЕЛЕНУЮ КНИГУ УКРАИНЫ

Ким А.А.

*Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого,
ул. Пушкинская, 77, г. Харьков, Украина
annushkakim@yandex.ru*

В статье в систематизированном виде дается анализ правовой основы, посвященной регулированию отношений по охране природных растительных сообществ, занесенных в Зеленую книгу Украины. Исследуется вопрос объектного состава соответствующих правоотношений. Определяются правовые меры по охране этих объектов. На основе изучения соответствующих нормативных актов и работ ученых в исследуемой сфере предлагается классификация правовых охранных мер в этом генезисе. Сформулированы концептуальные положения, обоснованы новые рекомендации и выводы относительно исследуемых вопросов.

Ключевые слова: растительный мир, природные растительные сообщества, Зеленая книга Украины, флористическое законодательство, правовая охрана объектов растительного мира.

THE LEGAL PROBLEMS OF PROTECTION OF FLORA OBJECTS LISTED IN THE GREEN BOOK OF UKRAINE

Kim A.A.

*Yaroslav Mudryi National law university, str. Pushkin, 77, Kharkov, Ukraine
annushkakim@yandex.ru*

Among many problems of law science on the urgency and complexity of the special place occupies a legislative provision of relationships of protection of natural resources and systems, in particular on the